

RUDOLF FILIPOVIĆ

1916. – 2000.

Hrvatske je jezikoslovce i hrvatsku kulturnu javnost napustio još jedan veliki lingvist i veliki učitelj – *Rudolf Filipović*, čovjek čije se javno djelovanje ispunjavalo više od šezdeset godina.

Rudolf Filipović rođen je 1916. u Zlataru, u osnovnu je školu išao u Varaždinu, u gimnaziju u Srijemskoj Mitrovici. Stjecajem okolnosti, zbog mogućih kombinacija predmeta, upisao se na studij engleskoga jezika (bio ga je zanimao studij francuskoga); diplomirao je 1940. Jeseni 1945. postao je asistentom u engleskom seminaru Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, zatim je otišao na postdiplomski studij u Englesku. Nova znanja prenio je na svoj fakultet. Od 1950. docent, od 1957. izvanredni profesor i od 1961. redoviti profesor; dekan je Filozofskoga fakulteta 1972.–1974. Bio je vrijedan nastavnik i vrijedan znanstveni radnik. Član je Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, od 1973. izvanredni, od 1979. redoviti. Velik je njegov doprinos jezikoslovlju dok je djelovao iz Akademije – a budi spomenuti i leksikografski znanstveni skupovi. Vodio je više znanstvenih projekata domaćih i međunarodnih, osobito onih okupljenih oko Instituta, poslije Zavoda za lingvistiku Filozofskoga fakulteta, surađivao na mnogim poslovima, i poslije umirovljenja, 1983. Od te je godine voditelj – sve do smrti – Zavoda za lingvistička istraživanja HAZU, odakle su potekli mnogi radovi i o hrvatskom jeziku (dijalektološki, leksikološki, onomastički, etimološki...) i o drugim jezicima. Bio je urednikom više časopisa (*Strani jezici*, *Studia Romanica et Anglica Zagrabienisa* i dr.); jedan je od pokretača *Suvremene lingvistike*, a *Filologiji* je bio urednik od njezina sveska 8. (1978.) do 33. (1999.).

Životopis Rudolfa Filipovića bogat je i njegov put nadahnjiv je za svakoga tko se bavi jezikom.

*

Rudolfu Filipoviću prvi je, kroatističko-slavistički, članak bio objavljen kao dvadesetogodišnjaku *Hrvatski preporod i slavistička katedra u Parizu* u novinama *Obzor* 23. prosinca 1936. To opisuje kakav je u nas bio prijam događanja na pariškoj slavističkoj katedri – od 1839. do 1849., uglavnom u vezi s Adamom Mickiewiczem, također i s njegovim odnosom prema ilirskom, hrvatskom jeziku, te s Mickiewiczevim nasljedovateljem Cyprianom Robertom,

pa i sa sitnicama, “samo da se ne bi ništa propustilo, što je u vezi sa osnivanjem i radom slavističke katedre”.

Sljedeća su mu dva teksta ugledala svijet u *Hrvatskoj enciklopediji* 1942.: *Byron u Hrvatskoj* i *Daniel Defoe*.

Zatim se, poslije početnoga udžbenika *First English Book* (1946.), nižu mnogi radovi povezani sa školskom i fakultetskom nastavom engleskoga jezika, a s vremenom pak se vide i daljnji Filipovićeve interesi i u filologiji englesko-hrvatskih veza – tu je doktorska disertacija *Odjeci engleske književnosti u Hrvatskoj u 19. stoljeću* (1948.; poslije dopunjeno, kao knjiga, *Englesko-hrvatske književne veze*, 1972.) i više drugih radova. – Za mnoge je naraštaje đaka i studenata te drugih ljudi pojam bio *Filipović*, englesko-hrvatski rječnik njegova tima, od prvoga izdanja 1955., pa do posljednjih. A na posljednjem, svojem zadnjem, Rudolf je Filipović radio i u svojim zadnjim danima. Tu su i mnogi drugi engleski udžbenici i priručnici te gramatike za učeće i za druge korisnike.

Za hrvatski su jezik veoma važni njegovi radovi o jezičnim dodirima, i to upravo oni o utjecaju engleskoga jezika na hrvatski, sve s razvojem Filipovićeve teorije jezičnih kontakata: *Kontakti jezika u teoriji i praksi* (1971.), *Teorija jezika u kontaktu: uvod u lingvistiku jezičnih dodira* (1986.), *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku: porijeklo – razvoj – značenje* (1990.). – Da spomenem usput i smjer od Hrvata prema Engleskoj; npr. članak *Shakespeareova Ilirija u Filologiji I* (1957.), te *Najstariji izvor za etimologiju engleske riječi Argosy* (u knj. *Ivšićev zbornik*, 1963.) i *A Note on the Etymology of Argosy* (*Notes and Queries*, Oxford, 1964.).

Mnoštvom je svojih radova R. Filipović pokazao kako je hrvatski jezik usvajao anglicizme. – Jedan je od takvih radova objavljen, 1978., i u *Jeziku* – to je članak *Tuđice i jezična kultura* (god. XXV., br. 5). Podsjetio je na tri glavne mogućnosti zadovoljavanja potrebe za novom riječju: nova se riječ stvara od postojećih elemenata ili od elemenata klasičnih jezika, mijenja se značenje postojeće riječi, preuzima se riječ iz drugoga jezika, “obično onog koji se govori u zemlji iz koje je predmet ili pojam preuzet”. Ukratko je opisao osnovne stalnice hrvatskoga purizma, od Pavla Rittera Vitezovića, Josipa Đurkovečkoga, Ivana Broza do Tome Maretića i onoga našega načela da ne treba upotrebljavati nepotrebnih tuđih riječi. Članak pak je napisan “s namjerom da raspravi pitanje unošenja tuđih riječi u književne jezike i da upozori na neke pojave kojih se treba čuvati”, a istaknuto je i “Nisu to obično književnici koji, stvarajući lijepu književnost jednog naroda, unose u svoja djela uglavnom samo svrhovite tuđe riječi”, nego da takve riječi, kao stručne termine, “unose u jezik uglavnom najčešće stručnjaci i intelektualci koji svoju struku unose i dalje razvijaju u svojoj zemlji”, a tu su i “popularizatori znanosti i pisci svakodnevnih članaka”. Spomenuo je i to da “i veliki narodi s bogatim jezičnim

iskustvom i tradicijom mogu doći u položaj kad treba spašavati svoj jezik i braniti ga od opasnosti i prijetnje tuđih riječi”. Tako je “učestalo unošenje nepotrebnih tuđih riječi i izraza, ili njihovo doslovno prevođenje ponukalo” R. Filipovića da upozori na to.

Jedno veliko upozorenje jest na neki način i Filipovićevo etimološki rječnik anglicizama u hrvatskom jeziku, u knjizi *Anglicizmi*, gdje je snimka stanja tih i takvih riječi pred kraj XX. stoljeća.

*

Rudolf Filipović nije više s nama – no djelo njegovo jest.

Alemko Gluhak

POLITIČKA POZADINA OSPORAVANJA HRVATSKOGA PRAVOPISA

Nataša Bašić

U Hrvatskoj ne jenjava pravopisna polemika otkako je u travnju prošle godine najavljen izlazak “boljega, prirodnijega i pravilnijega pravopisa” sveučilišnih profesora Vladimira Anića i Josipa Silića. Što je vrijeme više odmicalo, postajala je sve isključivija, gubila vezu sa strukom i napokon na vidjelo iznijela svoj pravi lik: pokušaj političke diskvalifikacije *Hrvatskoga pravopisa* Babića, Finke i Moguša.¹ Nakon što je Anić-Silićevo *Pravopis hrvatskoga jezika* izišao potkraj ožujka 2001. poduprt državnim proračunskim sredstvima, postalo je posve bjelodano da iza njega, njegova neprimjerena promidžbenoga letka, a potom i organiziranih napadaja suizdavača iz Novoga Libera na službeni *Hrvatski pravopis*, stoji određena politička skupina kojoj su hrvatski jezik i pravopis predmetom namirivanja političkih računa.

Činjenica što je zametanje i vođenje polemike te određivanje njezinih naglasaka povjereno jezikoslovnomu postraniku (naši bi novinari rekli *outsajderu*) Slavku Goldsteinu, govori u prilog tomu da političkoj eliti u pozadini strukovni razlozi i dokazi uopće nisu važni i da je već unaprijed pripremljen njezin ishod. Da su joj naime važni, bila bi polemiku povjerila mlađim stručno

1 Uredništvo *Jezika* priprema njezinu komentiranu bibliografiju.